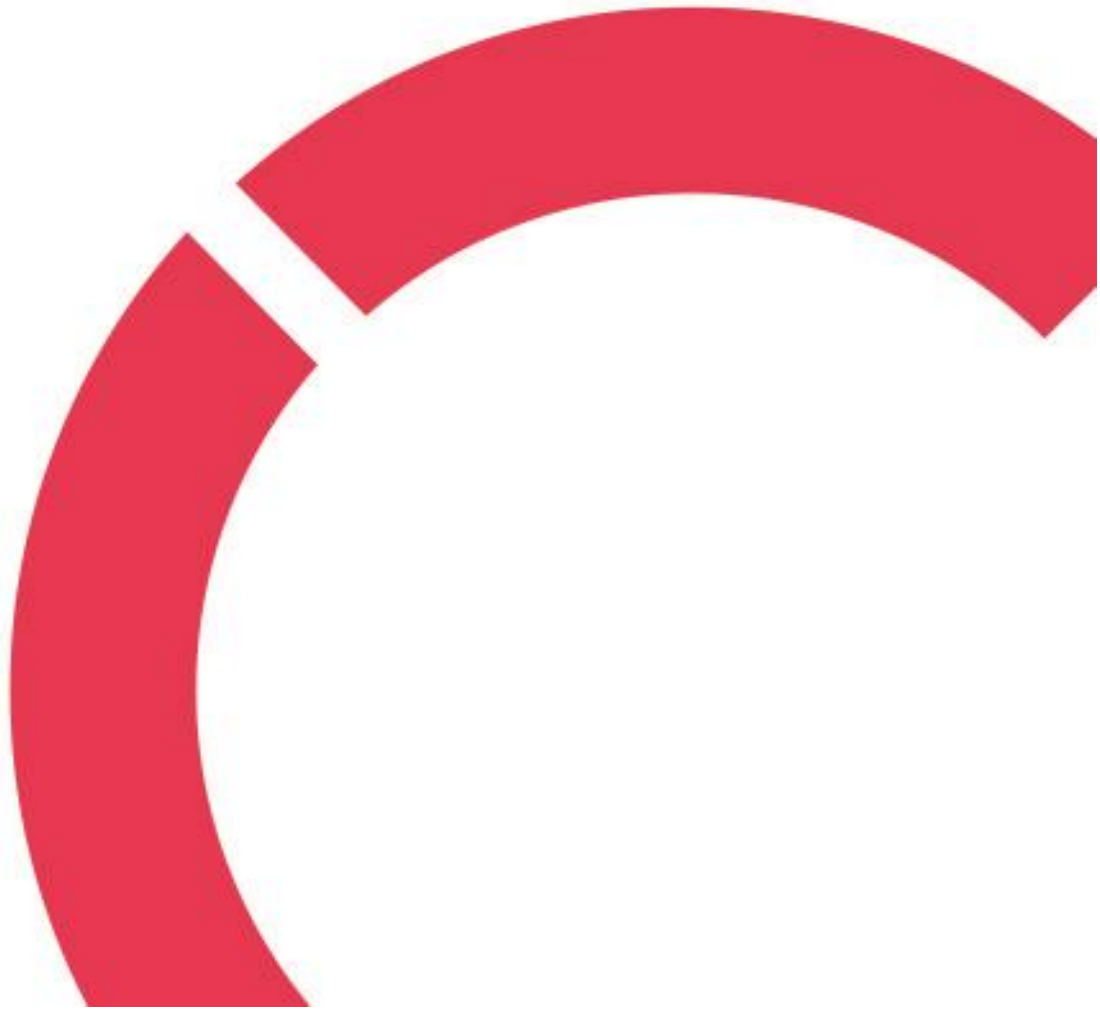

Sanna Ikola, Riina Pääkkö & Katariina Yrttiaho

KOTOUTTAMISOHJELMAN LAADINTA OPINNÄYTTEENÄ

Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma 2023–2025

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Huhtikuu 2023**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2023	Tekijät Sanna Ikola, Riina Pääkkö, Katariina Yrttiaho
Koulutus Sosionomi (AMK)	☒ AMK ☐ YAMK	
Työn nimi KOTOUTTAMISOHJELMAN LAADINTA OPINNÄYTTEENÄ – Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma 2023–2025		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski, KT, yliopettaja	Sivumäärä 27 + 2	
Työelämäohjaaja Taina Jordan, kotouttamisyhteyshenkilö		
<p>Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman valmistelu ja laadinta vuosille 2023–2025. Työn tilaajana toimi Siikalatvan kunta. Työ perustui työelämän tarpeeseen ja aiheen ajankohtaisuuteen. Tarkoituksena oli koota selkeä ja johdonmukainen Siikalatvan kunnan graafisia ohjeita noudattava asiakirja, joka toimii kotouttamistyötä ohjaavana työkaluna kunnan henkilöstölle.</p> <p>Kotouttamisohjelma toteutettiin monialaisessa yhteistyössä kotouttamistyöryhmän kanssa. Kotouttamisohjelman tärkeimpänä aineistopohjana toimi Siikalatvan kuntastrategia ja Elävän kotouttamisohjelman perusteet -ohjeistus sekä laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386). Kotouttamisohjelman sisältöä ohjasivat valitut teemat: osallisuus, turvallisuus ja hyvinvointi. Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 7.2.2023.</p> <p>Uuden kotouttamisohjelman tarpeellisuus konkretisoitui kevään aikana, kun 29.3.2023 Siikalatvan kunnanhallitus käsitteli Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen sopimusluonnoksen pakolaisten vastaanottamisesta ja kuntaan osoittamisesta, jonka ehtona on voimassa oleva kotouttamisohjelma.</p>		
Asiasanat Kotouttaminen, kotouttamisohjelma, kotoutuminen, maahanmuuttaja		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date April 2023	Authors Sanna Ikola, Riina Pääkkö, Katariina Yrttiaho
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis PREPARING AN INTEGRATION PROGRAM AS A THESIS – The Integration Program 2023-2025 for Siikalatva Municipality		
Centria supervisor Leena Raudaskoski, PhD, Principal Lecturer	Pages 27 + 2	
Instructor representing commissioning institution or company Taina Jordan, integration contact person		
<p>The subject of the functional thesis was to prepare and produce an integration program for the municipality of Siikalatva for the years 2023–2025. The integration program was ordered by the municipality of Siikalatva. The program was based on the need for working life and the topicality of the subject. The purpose was to draw up a clear and consistent document following the graphic guidelines of the municipality of Siikalatva, which would serve as a tool to guide integration work for municipal personnel.</p> <p>The integration program was carried out in multiprofessional cooperation with an integration team. The main material database of the integration program was Siikalatva's municipal strategy, instruction of the Basics of Living Integration Program, and the Act on Promoting Integration (30.12.2010/1386). The content of the integration program was guided by the selected themes: inclusion, safety, and well-being. The integration program in the municipality of Siikalatva was approved by the municipal council on 7.2.2023.</p> <p>This spring, the need for a new integration program became concrete, when the municipal government of Siikalatva examined the draft agreement between the ELY Centre of Northern Ostrobothnia on the reception of refugees and the assignment of the municipality, subject to an existing integration program.</p>		
Key words Immigrant, integrate, integration, integration program		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Kotouttaminen

Kotouttaminen on monialaista, viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla toteutettua kotoutumisen edistämistä ja tukemista (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, § 3).

Kotouttamisohjelma

Kotouttamisohjelma on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima lakisääteinen ohjelma, jonka kunnanvaltuusto hyväksyy ja joka tulee tarkastaa ja päivittää vähintään neljän vuoden välein. Kotouttamisohjelma laaditaan kotoutumisen edistämisen ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, § 32.)

Kotouttamissuunnitelma

Maahanmuuttajalle tehty yksilöllinen kotoutumista tukeva suunnitelma, joka sisältää sellaiset toimenpiteet ja palvelut, jotka edistävät maahanmuuttajan yhdenvertaista osallisuutta yhteiskunnan toiminnassa (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, § 11).

Kotoutuminen

Kotoutumisen tavoitteena on maahanmuuttajan täysivaltainen jäsenyys yhteiskunnassa, samalla tukien maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kulttuurin ja kielen ylläpitämisessä (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, § 3).

Maahanmuuttaja

Maahanmuuttaja on Suomeen asumaan muuttanut henkilö, joka on saanut oleskeluoikeuden, mutta ei ole Suomen kansalainen.

Ulkomaalaistaustainen

Henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN	2
2.1 Tilanne Siikalatvalla	2
2.2 Kotoutumisen edistäminen	4
2.3 Hyvinvointialueiden osuus kotoutumisessa	6
3 KOTOUTTAMISOHJELMAN TIETOPERUSTA	8
3.1 Elävän kotouttamisohjelman perusteet.....	8
3.2 Valtion kotouttamisohjelma	8
3.3 Siikalatvan kunnan strategia 2022–2025	9
3.4 Kotoutumista ohjaavat lainsäädännöt	9
3.5 Kotoutumislain uudistus.....	10
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	12
5 PROSESSIN KULKU.....	13
5.1 Suunnittelu.....	13
5.2 Työryhmän kokoaminen	14
5.3 Kotouttamisohjelman laatiminen	14
5.4 Kotouttamisohjelman hyväksyminen.....	17
5.5 Työryhmän palaute kotouttamisohjelmasta.....	18
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
6.1 Eettisyys ja tutkimuksen luotettavuus	21
6.2 Jatkotutkimusehdotukset	22
6.3 Arviointi	23
LÄHTEET	25
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Ulkomaalaistaustaiset Siikalatvalla ja lisämaahanmuuton tarve v. 2035.....	3
KUVIO 2. Kotoutumisen neljä osa-aluetta	6
KUVIO 3. Kotouttamisohjelman esimerkkitaulukko	15
KUVIO 4. Kotouttamisohjelman laatimisprosessi.....	18

1 JOHDANTO

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena on Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman 2023–2025 valmistelu ja laadinta. Työn tilaajana on Siikalatvan kunta. Kotouttamisohjelma on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima lakisääteinen ohjelma, jonka kunnanvaltuusto hyväksyy ja joka tulee tarkastaa ja päivittää vähintään neljän vuoden välein. Sen tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista kuntaan. Ohjelma huomioidaan myös kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laatiessa. (Kotoutumisen osaamiskeskus 2022.) Opinnäytetyömme aihe syntyi työelämän tarpeesta. Siikalatvan kunta toi ilmi tarpeen ajantasaisesta kotouttamisohjelmasta, kun Siikalatvan kunnan aiempi, nyt jo vanhentunut kotouttamisohjelma oli tehty yhteistyössä kahden naapurikunnan kanssa. Kotouttamisohjelman teko opinnäytteenä on paitsi kunnalle ajankohtainen, myös vallitsevan maailmantilanteen takia tarpeellinen. Alustavasta suunnitelmasta tehdä kotouttamisohjelma neljälle vuodelle poikettiin ja Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma päätettiin tehdä vuosille 2023–2025. Kotoutumislaki uudistuu vuoden 2025 alusta, minkä vuoksi kotouttamisohjelma tulee tarkistaa ja mahdollisesti päivittää jo tuolloin.

Kotouttamisohjelma pohjautuu Siikalatvan kuntastrategiaan 2022–2025. Tavoitteenamme oli nostaa esille kotoutumisen näkökulmasta kunnassa kehitettäviä asioita ja laatia konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet näiden saavuttamiseksi. Tarkoituksena oli koota selkeä ja johdonmukainen Siikalatvan kunnan graafisia ohjeita noudattava asiakirja, joka toimisi kotouttamistyötä ohjaavana työkaluna kunnan henkilöstölle.

Opinnäytetyössä käymme läpi kotouttamisohjelman taustaa ja tarvetta niin lakisääteisesti kuin maahanmuuttajan kotoutumisen näkökulmasta, maahanmuuttajien tilannetta Suomessa ja Siikalatvalla sekä kotouttamisohjelman tekoprosessin vaihe vaiheelta. Opinnäytetyössä on koostettuna valmiista kotouttamisohjelmasta saadut palautteet, tekemämme johtopäätökset sekä pohdintaosuus, jossa reflektoimme opinnäytetyöprosessin kokonaisuutta. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä selvitimme, miten Siikalatvan kunnan kotouttamispalveluita voisi kehittää asukasluvultaan pienen kunnan näkökulmasta. Lisäksi selvitimme aiemmat kotouttamispalvelut Siikalatvan kunnassa, lakiperusteiset vaatimukset kotouttamispalveluille sekä yhteistyömahdollisuudet kotouttamispalveluiden järjestämisessä.

2 MAAHANMUUTTO JA KOTOUTUMINEN

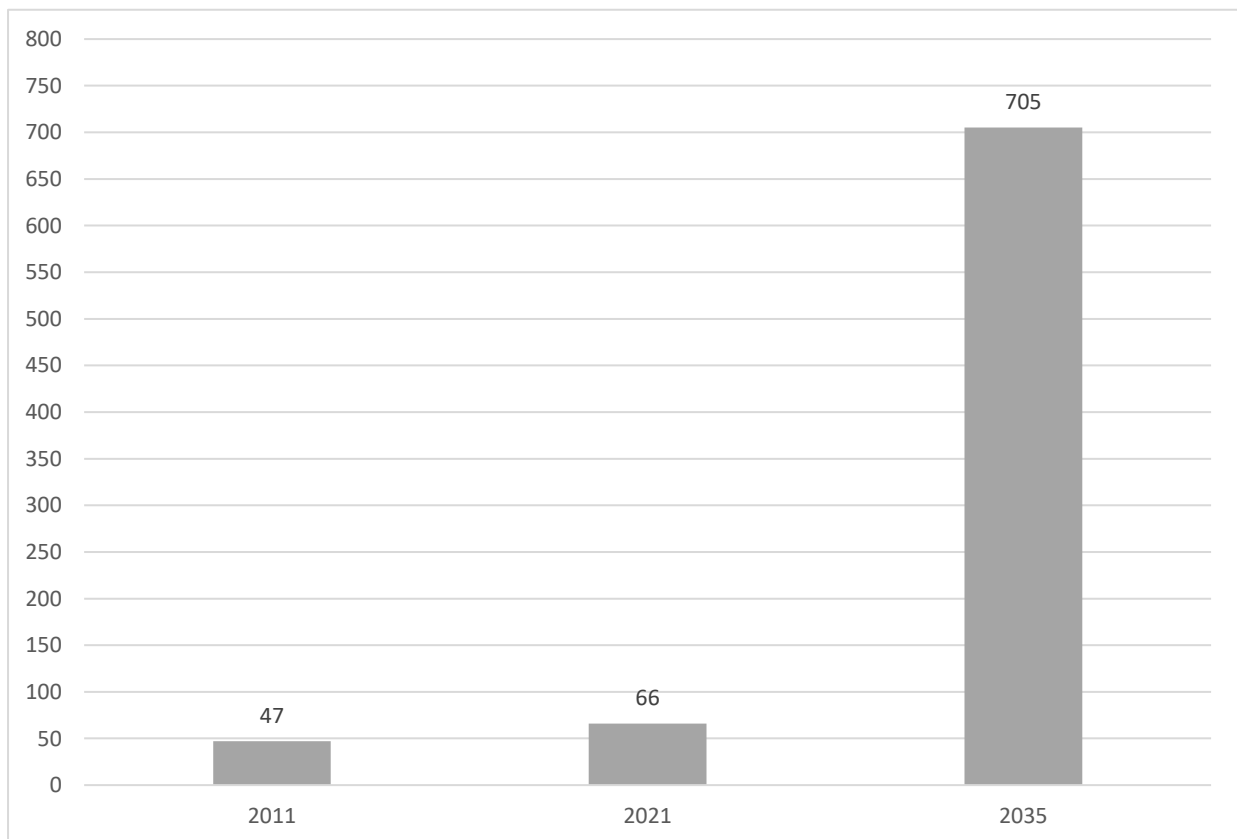
Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa vuosi vuodelta. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 Suomessa asui 469 633 ulkomaalaistaustaista henkilöä, eli 8,5 % koko väestöstä. Kymmenen vuotta aiemmin vuonna 2011 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä asui Suomessa 257 494. (Suomen virallinen tilasto 2023a.) Opinnäytetyötä tehdessä vuoden 2022 tarkkoja tilastoja ei ollut saatavilla, mutta Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan ulkomailta Suomeen muutti vuoden aikana 48 086 henkeä, joka on 11 722 henkeä enemmän kuin edellisvuonna. Kyseessä on mittaushistorian korkein maahanmuuttajien määrä. Viralliseen väestöön lukeutuvat henkilöt, joilla on kotikunta Suomessa. Tämän vuoksi lukumäärään ei ole sisällytetty ukrainalaisia, jotka ovat tilapäisen suojelun nojalla saaneet oleskeluluvan Suomesta. (Suomen virallinen tilasto 2023b.) Yli 45 000 Ukrainasta vuonna 2022 paennutta voi hakea kotikuntaa oleskeltuaan Suomessa vuoden. Kotikunnan saatuaan Ukrainasta paenneet siirtyvät vastaanottopalveluista hyvinvointialueiden ja kuntien palveluiden sekä oppivelvollisuuden piiriin. (Valtioneuvosto 2023a.)

Maahanmuuttajien hyvä kotoutuminen on avainasemassa, kun puhutaan maahanmuuton seurauksista. Julkinen talous voi hyötyä merkittävästi maahanmuutosta, mikäli maahanmuuttaja voi hyvin ja pärjää työmarkkinoilla. Maahan muuttaneiden kotoutumisen edistämiseksi tarvitaankin oikein kohdennettuja yhteiskunnan toimenpiteitä niin työllisyyden, koulutuksen, hyvinvoinnin ja osallistumisen kuin kaksisuuntaisen kotoutumisen saralla. (Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara 2020, 6.)

2.1 Tilanne Siikalatvalla

Siikalatva on neljän kirkonkylän ja vähän yli 5 000 asukkaan (Suomen virallinen tilasto 2023c) pinta-alaltaan laajalle levittäytynyt kunta. Tilastotietojen mukaan vuonna 2021 Siikalatvalla ulkomaalaistaustaisia henkilöitä asui 66, kun kymmenen vuotta aiemmin vuonna 2011 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä asui Siikalatvalla 47. Ulkomaalaistaustaisten osuus prosentuaalisesti vuonna 2021 oli 1,3 %. (Suomen virallinen tilasto 2023d.) Vuoden 2022 tilastoa ulkomaalaistaustaisten lukumäärästä ei ollut tiedossa opinnäytetyötä kirjoittaessa. Siikalatvan kuntastrategian (2022) mukaan kuntaan houkutellaan aktiivisesti ulkomaalaista työvoimaa sekä luodaan kotouttamisella edellytykset perheille asettua kuntaan.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n asiantuntijoiden tekemän väestöennusteeseen perustuvan laskelman pohjalta on julkaistu Ylen artikkelissa (Kempas, Forss & Kemppinen 2023) kartta, josta voi tutkia Suomen kuntien lisämaahanmuuton tarpeen vuonna 2035. Tilastokeskuksen aineistoihin perustuvassa laskelmassa on huomioitu syntyvyys, kuolleisuus, kuntien väliset tulo- ja lähtömuutot sekä maahan- ja maastamuutot. Niin ikään laskelma huomioi, että osa maahanmuuttajista ei jää siihen kuntaan, johon he ensin muuttavat. Kartan mukaan Siikalatvalla työikäisten määrä tulee vähenemään 20,3 % vuodesta 2022 vuoteen 2035, mikä tarkoittaa 490 henkilöä. Helmikuussa 2023 Siikalatvan työvoima oli 2 105 henkeä (Suomen virallinen tilasto 2023e). Jotta Siikalatvalla säilyisi työikäisten määrä vuoden 2022 tasolla, on lisämaahanmuuton tarve kunnassa 705 työikäistä maahanmuuttajaa (KUVIO 1). Lisämaahanmuutto tarkoittaa maahanmuuttoa väestöennusteessa ennustetun maahanmuuton lisäksi. Siikalatvalla väestöennusteessa odotettu maahanmuutto on 73 henkeä. Siikalatva ei ole poikkeus koko Suomen mittakaavassa mitattuna: jopa 85 prosenttia kunnista tarvitsee lisää työikäisiä maahanmuuttajia pitääkseen työikäisten määrän vuoden 2022 lukemissa vuonna 2035. (Kempas ym. 2023.)

KUVIO 1. Ulkomaalaistaustaiset Siikalatvalla ja lisämaahanmuuton tarve v. 2035 (Kempas ym. 2023; Suomen virallinen tilasto 2023d).

Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvien vastuiden jakautuminen on usein riippuvainen kunnan koosta ja muiden palveluiden, erityisesti sosiaali- ja terveystalveluiden, järjestämisestä. Etenkin pienissä kunnissa kotoutumisen edistäminen ja koordinointi on kuulunut pääasiassa sosiaalitoimelle. Sosiaalipalvelut siirtyivät 1.1.2023 hyvinvointialueelle, mutta vastuu kotoutumisen edistämisestä on edelleen kunnilla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022b.) Siikalatvan kunta valmistautui tähän muutokseen nimeämällä kotouttamisyhteyshenkilöksi kunnan kulttuurisihteerin vuonna 2022.

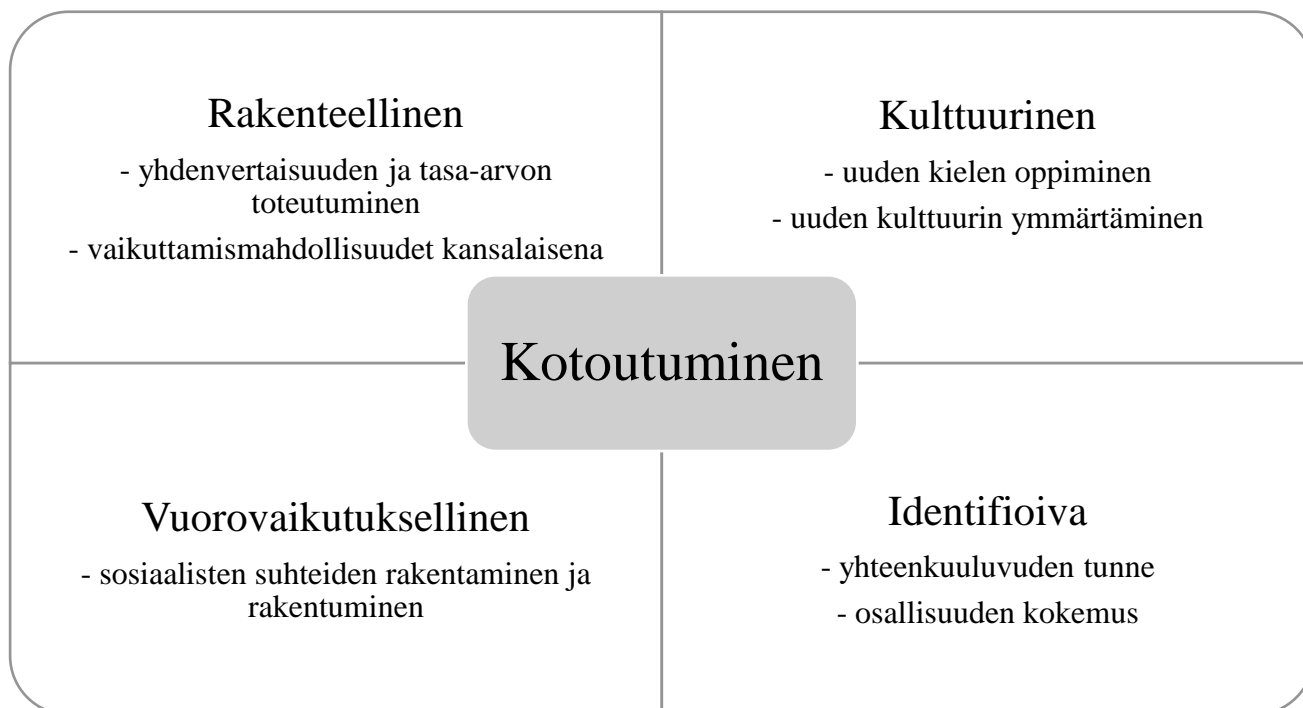
2.2 Kotoutumisen edistäminen

Kotoutumisen tavoitteena on turvata ulkomaalaistaustaisen yhdenvertainen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Kotoutuminen on monia vaiheita sisältävä pitkä prosessi, johon vaikuttavat maahanmuuttajan henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi yhteiskunnallinen ilmapiiri, työmarkkinatilanne sekä rakenteelliset tekijät. (Könönen & Himanen 2020, 61.) Kotoutumisen laaja-alaisuuden ymmärtäminen on kotouttamisen kehittämisen edellytys. Uuteen maahan ja vieraaseen elinympäristöön muuttaessa tuovat kielen, kulttuurin ja yhteiskunnan pelisääntöjen erilaisuus suuren muutoksen ihmisen elämään. Näiden edellä mainittujen lisäksi myös aiemmat sosiaaliset suhteet kokevat rajun muutoksen tai jopa katkeavat kokonaan. Uuteen maahan muuttaessa myöskään aiempia opintoja ja työkokemusta ei välttämättä arvosteta. (Saukkonen 2020, 17–19.) Kotoutumista voitaisiin edistää kehittämällä erilaisia toimintamalleja, jotta maahanmuuttajien osaaminen ja kyvyt tulisi huomioitua ja otettua käyttöön tehokkaammin. Osaamisen huomioiminen on hyvä tapa tukea maahanmuuttajan toimijuutta. Mikäli maahanmuuttaja ei jostain syystä koe toimijuutta omassa elämässään, se vaikuttaa negatiivisesti tunteiden ja käyttäytymisen säätelyyn sekä mielen hyvinvointiin. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2018, 79–80.)

Yleisesti ottaen kotoutuminen vie paljon aikaa. Sopeutumisnopeudessa on eroja. Osa sopeutuu hämmästyttävän nopeasti uuteen ympäristöön ja kulttuuriin. Nämä ovat kuitenkin poikkeustapauksia, joiden perusteella ei tulisi asettaa yleisiä odotuksia kotoutumisen etenemisestä. Useimmiten kotoutuminen kestää vuosia, ja joillakin osa-alueilla kotoutumisen kesto voi olla jopa vuosikymmeniä. Kotoutuminen, kuten elämä yleensäkin, sisältää niin ylä- kuin alamäkiä. Kotoutumisprosessin eri vaiheissa mielialat ja tunteet voivat vaihdella hyvän ja huonon välillä paljonkin. (Saukkonen 2020, 17–19.)

Kotoutumisen onnistumista ei tulisi mitata ainoastaan yhtä kotoutumisen ulottuvuutta tarkastelemalla. Kotoutuminen ei siis tarkoita esimerkiksi pelkästään työllistymistä tai valtakulttuuriin sopeutumista, vaan se on kaksiraiteista ja kaksisuuntaista. Kaksiraiteisuudella tarkoitetaan sitä, että vaikka kotoutumisen tavoitteena on uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen, jokaisella on myös oikeus säilyttää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä näiden mukaista identiteettiään. (Saukkonen 2020, 17–22.) Laissa kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386, 3 §) kotoutumisen määritellään olevan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on tarvittavien tietojen ja taitojen antaminen. Näitä tietoja ja taitoja tarvitaan niin yhteiskunnassa kuin työelämässäkin tukien samalla maahanmuuttajan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. Kaksisuuntainen kotoutuminen on molemminpuolista sopeutumista. Vastaanottava yhteiskunta muuttuu ja muovautuu väestön monimuotoisuuden lisääntyessä huolehtien yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja eri instituutioiden toimintojen sujuvuudesta. Maahanmuuttaja puolestaan sitoutuu hankkimaan riittävät tiedot ja taidot yhteiskunnassa ja työelämässä toimimiseen. (Saukkonen 2020, 17–22.)

Saksalainen sosiologi Friedrich Heckmann [2005] on jaotellut kotoutumisen neljään eri osa-alueeseen: rakenteellinen, kulttuurinen, vuorovaikutuksellinen ja identifioiva kotoutuminen (KUVIO 2). Rakenteellinen kotoutuminen painottaa maahanmuuttajan asemaa yhteiskunnan rakenteissa sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Rakenteellista integraatiota ovat esimerkiksi sijoittuminen työmarkkinoille, pääsy koulutusjärjestelmiin, turvalliset ja tarkoituksenmukaiset asuinolot sekä oikeus sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän palveluihin. Myös poliittinen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet kansalaisena ovat tärkeä osa rakenteellista kotoutumista. Kulttuurinen kotoutuminen pitää sisällään asuinmaan kielen oppimisen lisäksi yhteiskunnan pelisääntöjen ymmärtämistä ja myöhemmin ehkä jopa omaksumista. Uusi kulttuuri pitää sisällään erilaisia tapoja ja perinteitä ja jopa arvopohja voi olla erilainen. Uskonto on myös osa kulttuurista kotoutumista ja tärkeä kotoutumista edistävä elementti, sillä se luo turvan tunteen kulttuurisen sopeutumisprosessin keskellä (Hyökki 2020, 226–227). Vuorovaikutuksellinen kotoutuminen on sosiaalisten suhteiden rakentamista ja rakentamista eri väestöryhmiin. Etenkin kantaväestöön ulottuvien sosiaalisten verkostojen ajatellaan vaikuttavan suotuisasti kotoutumiseen. Erilaisilla yhteisöillä, järjestöillä ja yhdistyksillä on merkittävä rooli vuorovaikutuksellisen kotoutumisen edistämisessä. Identifioiva kotoutuminen pitää sisällään yhteenkuuluvuuden tunnetta ja osallisuuden kokemusta. Identifioiva kotoutuminen edistyy maahanmuuttajan alkaessa tuntea itsensä täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi uudessa kotimaassaan ja hän kokee myös muiden hyväksyvän hänet osaksi yhteiskuntaa. (Saukkonen 2020, 19–20 [Heckmann 2005].)

KUVIO 2. Kotoutumisen neljä osa-aluetta (Saukkonen 2020 [Heckmann 2005]).

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa maahanmuuttajien kotoutumisesta ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386) sekä työllistymisen edistämisestä. Maahanmuuttajien työllistyminen, yhteiskunnallisen yhteenkuuluvuuden ja kotoutumisen kaksisuuntaisuuden tukeminen painottuvat kotoutumista edistävässä politiikassa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023a; Kazi ym. 2020, 9). Kotoutumista edistävän politiikan tavoitteena on tukea maahanmuuttajien osallisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023a). Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi kotoutumisen kumppanuusohjelmaa, jonka tavoitteena on kotoutumisen ja yhteiskunnan vastaanottavuuden tukeminen vahvistamalla eri toimijoiden yhteistyötä kotoutumisen edistämisessä (HE 208/2022 vp, 62; Kumppanuusohjelma 2023).

2.3 Hyvinvointialueiden osuus kotoutumisessa

Vuoden 2023 alusta toimintansa aloittaneet hyvinvointialueet ovat merkittävä osa sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnollista uudistusta. Hyvinvointialueiden osuus maahanmuuttajien kotoutumisessa on säädetty laissa kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386). Hyvinvointialue, kunta ja työ- ja elin-

keinotoimisto tekevät yhteistyötä kotoutumisen edistämiseksi järjestämällä kotoutumista tukevia palveluja. Myös palveluihin ohjaaminen ja seuranta ovat niiden vastuulla. Hyvinvointialueen yhdessä paikallisten viranomaisten kanssa tulee kehittää kotoutumista monialaisena yhteistyönä. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, § 31.) Lain luvussa 2 säädetään hyvinvointialueen osuus maahanmuuttajan alkukartoituksessa ja kotoutumissuunnitelmassa. Yleisesti ottaen hyvinvointialue on mukana tekemässä alkukartoitusta ja kotoutumissuunnitelmaa, mikäli maahanmuuttajan kotoutumisen edistämiseksi on tarpeellista yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yhdessä työ- ja elinkeinotoimiston tai kunnan kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla kerrotaan maahanmuuttajien palveluohjauksesta, sosiaalipalveluista ja terveysterveystoimista. Maahanmuuttajat saavat ohjausta ja neuvontaa niin kotoutumiseen, sosiaali- ja terveysterveystoimistoihin kuin myös asumiseen, opiskeluun ja työhön liittyvissä asioissa joko puhelimitse tai asioimalla palvelupisteessä. Neuvonnassa kerrotaan, mitä palveluja on tarjolla, miten niihin hakeudutaan ja mitä palvelujen käyttö edellyttää. Neuvonnasta saa opastusta kaikkien palveluja tuottavien tahojen pariin. Neuvontaa ja ohjausta varten on saatavilla tulkkausta, jota saa pyytämällä etukäteen. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella saa sosiaalipalveluja kunnasta riippuen joko maahanmuuttajatoimistosta tai sosiaalitoimistosta. Siikalatvan alueella ei ole maahanmuuttajatoimistoa, joten ohjausta ja neuvontaa on saatavilla sosiaalitoimiston kautta. (Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 2023.)

Kiireellistä hoitoa tarvitsevilla on oikeus hoitoon kansalaisuudesta riippumatta, mutta muiden terveysterveystoimien saatavuuteen vaikuttaa moni asia. Mikäli maahanmuuttajalla on kotikunta Suomessa, hänelle kuuluvat terveysterveystoimet normaalisti. Mikäli kotikuntaa ei ole, voi esimerkiksi työskentelyn perusteella olla oikeus saada terveysterveystoimia. Tällöin maahanmuuttajan täytyy osoittaa oikeutensa terveysterveystoimiin hoito-oikeustodistuksella, jonka myöntää Kela. Eurooppalainen sairaanhoitokortti oikeuttaa saamaan lääketieteellisesti välttämätöntä hoitoa. Eurooppalaisen sairaanhoitokortin voi hankkia itselleen, mikäli asuu EU- tai ETA-maassa tai Sveitsissä. Aikuiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja saamaan kiireellisen sairaanhoidon lisäksi välttämätöntä terveydenhuoltoa. Tällaista välttämätöntä terveydenhuoltoa ovat esimerkiksi äitiysneuvolapalvelut. Pakolaiset ja alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja samoihin terveydenhuoltopalveluihin kuin muutkin kuntalaiset. Myös terveysterveystoimissa on tarpeen mukaan mahdollisuus tulkkauspalveluun. (Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 2023.)

3 KOTOUTTAMISOHJELMAN TIETOPERUSTA

Kotouttamisohjelman laatimista varten perehdyimme kotoutumista ohjaavaan lainsäädäntöön. Koska kotouttamisohjelma toteutettiin Siikalatvan kunnalle, perehdyimme Siikalatvan viimeisimpään kuntastrategiaan sekä Sosiaali- ja terveystieteiden Helmen ja Pyhännän kuntien kotouttamisohjelmaan (2012). Tutustuimme myös muihin kotouttamista ja kotoutumista koskeviin sähköisiin ja kirjallisiin lähteisiin sekä aihetta koskeviin opinnäytetöihin. Perehdyimme myös työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuun *Selvitys kuntien kotouttamisohjelmista (2022a)*, jonka perusteella Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma päätettiin toteuttaa painottaen tavoitteita ja toimenpiteitä. Tavoitteisiin keskittyvällä kotouttamisohjelmalla pyritään ohjaamaan kunnan toimintaa määriteltyihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Pelkästään kunnan palveluja kuvaileva ja esittelevä kotouttamisohjelma ei täytä tavoitteille, toimenpiteille ja seurannalle perustuvan ohjelman määritelmää.

3.1 Elävän kotouttamisohjelman perusteet

Kotoutumisen osaamiskeskuksen ylläpitämä kotoutuminen.fi-sivusto on julkaissut *Elävän kotouttamisohjelman perusteet – kuinka päästä tuloksiin? -ohjeistuksen*, jota käytimme pohjana Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman suunnittelussa (Kotoutuminen.fi 2022). Ohjeistuksessa käydään kohta kohdalta läpi kotouttamisohjelman laadintaprosessia. Prosessikuvauksesta apukysymyksineen on paljon hyötyä kunnan oman kotouttamisohjelman laadinnassa. On tärkeää muistaa, että kotouttamisohjelman merkitys ja laajuus sovitetaan kunnan tilannetta, kokoa ja sijaintia vastaavaksi. Vaikka lainsäädäntö edellyttää kunnalta voimassa olevaa kotouttamisohjelmaa, sen ei tulisi olla ainoa peruste ohjelman laadittamiselle. Maamme kansainvälistyminen, maahanmuuttajat kuntalaisina sekä onnistunut kotoutumisen tuki vaativat yhteistyötä ja huolellista suunnittelua eri tahojen välillä. Kotouttamisohjelman tarkoituksena on siis ohjata kunnan toimintaa kohti asetettuja tavoitteita. (Kotoutuminen.fi 2022.)

3.2 Valtion kotouttamisohjelma

Valtakunnallinen kotouttamisen kehittäminen kuuluu valtioneuvoston tehtäviin. Valtioneuvosto laatii valtion kotouttamisohjelman, joka sisältää kotouttamisen tavoitteet. Valtion kotouttamisohjelma laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.)

Kuluvalle pääministeri Marinin hallituskaudella 2019–2023 valtion kotouttamisohjelma on korvattu valtioneuvoston kotoutumisen selonteolla. Selonteko käsittelee kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita luoden suuntaviivoja kehittämistyölle maahanmuuttajaväestön osallisuuden varmistamiseksi sekä esimerkiksi osaamisen hyödyntämisessä työmarkkinoilla vallitsevan työvoimapulan kohentamiseksi. Selonteossa annetaan kotoutumisen ja väestösuhteiden tilannekuva, kerrotaan keskeiset muutostekijät sekä esitellään keskeiset ehdotukset tavoitteiksi ja toimenpiteiksi kotoutumisen edistämiseksi. (Valtioneuvosto 2021.) Keskeisiä uudistuksia ovat kotoutumisen alkuvaiheen tehostamiseksi valmisteltava kotouttamisohjelma, peruspalveluiden ja yleisen koulutusjärjestelmän ja yhdenvertaisten neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittäminen maahanmuuttajien tarpeita vastaaviksi (Valtioneuvosto 2021, 45).

3.3 Siikalatvan kunnan strategia 2022–2025

Kaikissa kunnissa on oltava kuntastrategia. Kuntastrategiassa kiinnitetään huomiota kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen, palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen sekä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Huomiota on kiinnitettävä myös elinympäristön ja kunnan elinvoimaisuuden kehittämiseen, kunnan tehtäviä säätelevien lakien palvelutavoitteisiin sekä omistaja- ja henkilöpoliittisiin seikkoihin. Kuntastrategia on tarkistettava vähintään kerran valtuustokauden aikana. Kuntaa johdetaan valtuuston hyväksymän kuntastrategian mukaisesti. (Kuntalaki 10.4.2015/410, 37–38 §.) Siikalatvan kunnan strategia vuosille 2022–2025 hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 22.3.2022.

Kotouttamisohjelma pohjautuu Siikalatvan kunnan strategiaan 2022–2025, josta on nostettu tavoitteita kotouttamistyöryhmässä esille nousseiden tavoitteiden lisäksi. Siikalatvan kuntastrategia korostaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia.

3.4 Kotoutumista ohjaavat lainsäädännöt

Suomessa on useita lakeja, jotka ohjaavat maahanmuuttoa ja kotoutumista. Suomen hallituksen linjamat tavoitteet, Euroopan Unionin lainsäädäntö, Suomea sitovat kansainväliset sopimukset (Euroopan ihmisoikeussopimus, lapsen oikeuksien sopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus ja Geneven pakolaissopimus) ovat lainsäädännön ja kehitystyön pohjana. Ulkomaalaislaki (30.4.2004/301) on laajin

maahanmuuttoa koskeva laki. Ulkomaalaisten maahantuloa, maastalähtöä, oleskelua sekä työntekoa Suomessa säädellään ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säädösten mukaisesti. Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (17.6.2011/746) säädetään toimeentulon ja huolenpidon turvaamisesta kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. Maahanmuuttajat ovat kuntalaisina oikeutettuja kaikkiin kunnan palveluihin, ja eri palveluita säätelee oma palvelukohtainen lainsäädäntö, joita myös heidän kohdallaan noudatetaan.

Lain kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) tarkoituksena on kotoutumisen tukeminen ja edistäminen sekä maahanmuuttajan osallisuuden lisääminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämän lisäksi tarkoituksena on tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen eri väestöryhmien kesken. Laissa säädetään maahanmuuttajan kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, kuten perustiedon saamisesta suomalaisesta yhteiskunnasta, ohjauksesta ja neuvonnasta, alkukartoituksesta, kotoutumissuunnitelmasta, kotoutumiskoulutuksesta, omaehtoisesta opiskelusta sekä ilman huoltajaa maassa asuvien lasten ja nuorten tukemisesta. Laissa kotoutumisen edistämisestä säädetään myös kunnan tehtävistä. Kunnan on huolehdittava paikallistasolla maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunnan tulee huolehtia palveluiden soveltuvuudesta myös maahanmuuttajille. Myös valtion kotoutumista edistävät toimet on kirjattu kotoutumislakiin. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.)

3.5 Kotoutumislain uudistus

Kotoutumislain kokonaisuudistus on hyväksytty eduskunnassa 3.3.2023 ja eduskunnan vastaus (EV 335/2022 vp) toimitetaan tasavallan presidentille lain vahvistusta varten. Nykyinen laki on tarpeen päivittää vastaamaan eduskunnan edellytyksiä kotoutumisen edistämisestä. Eduskunta edellyttää, että maahanmuuttajan saavuttua Suomeen kotoutumista nopeutetaan ja toimintoja tehostetaan. Lisäksi eduskunta edellyttää, että kotoutumispalvelut olisivat kokonaisuudessaan kuntien vastuulla ottaen huomioon, että kasvukeskuksien lisäksi kotoutumispalveluita on tarjolla muuallakin. Eduskunta korostaa, että maahanmuuttajataustaisten naisten työllistymistä edistetään, kieliopintojen laatua parannetaan vastaamaan paremmin työelämän kielitaitovaatimuksiin, kieliopintoihin sisällytetään kielikokeet, yritysten tarpeet huomioidaan sekä kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön osuutta lisätään. (HE 208/2022 vp, 6.)

Lakiuudistuksen tavoitteena on tehostaa maahanmuuttajanaisten ja työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumista ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. Lisäksi uudistuksella tavoitellaan eri toimijoiden vastuualueiden selkiytymistä, monialaisen yhteistyön vahvistamista sekä järjestöjen ja työnantajien kanssa tehtävän yhteistyön syventämistä. Tavoitteena on, että kotoutumislain päivitys vastaisi viranomaistehtävien siirtojen aiheuttamiin muutostarpeisiin. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2025. (Valtioneuvosto 2023b.)

Kotoutumislain uudistus toteutuu yhtäaikaaisesti julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden eli TE-palveluiden uudelleen järjestämistä koskevan lainsäädännön kanssa. Lakiuudistuksilla on monia yhtymäkohtia, minkä vuoksi niiden toimeenpanoa käsitellään kokonaisuutena. Kun TE-palvelut siirtyvät kuntien vastuulle, siirtyy myös vastuu TE-palveluiden asiakkaana olevien maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisestä kunnille. Työvoimapalveluina järjestettävien kotoutumispalveluiden, kuten kotoutuskoulutuksen, järjestämisvastuu siirtyy myös kunnille. (Työmarkkinatori 2023.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää onnistunutta kotoutumista Siikalatvalla laatimalla Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma vuosille 2023–2025. Kotouttamisohjelman tarkoituksena on toimia työkaluna kunnan työntekijöille, erityisesti sellaisille, jotka maahanmuuttajan ja/tai maahanmuuttajaperheen kanssa tulevat kohtaamaan. Selkeät tavoitteet auttavat kuntaa tekemään yhteistyötä niin moniammatillisesti kuin maahanmuuttajan kanssa suoraan. Konkreettiset toimenpiteet tukevat tavoitteiden toteutumisessa.

Siikalatvan edellinen, naapurikuntien kanssa yhdessä laadittu kotouttamisohjelma oli tehty vuonna 2012. Vuonna 2021 kyseiset naapurikunnat uusivat oman kotouttamisohjelmansa. Lakisääteisesti kotouttamisohjelma tulee tarkistaa vähintään kerran neljässä vuodessa. Siikalatvan kunnalta siis puuttui ajantasainen kotouttamisohjelma usean vuoden ajan. Siikalatva ei ole poikkeus, vaan vaikka kotouttamisohjelma on lakisääteinen, sellainen puuttuu usealta kunnalta. Kotouttamisohjelman puutetta saataan perustella kotouttamisohjelman tarpeettomuudella joko maahanmuuttajien vähäisyyden vuoksi tai sillä, että kunta ei ota vastaan pakolaisia. Lisäksi perusteluna voi olla resurssien tai asiantuntemuksen puute. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a, 16–17.) Kotouttamisohjelma nähdään siis usein tarpeellisenä vain, jos kunnassa on tai sinne on tulossa maahanmuuttajia tai pakolaisia. Kotouttamisohjelma tulisi kuitenkin nähdä apuvälineenä kunnalle ja sen henkilöstölle ja kotouttamisohjelmaan laaditut tavoitteet ja toimenpiteet valmistautumisena mahdollisen maahanmuuttajan onnistuneeseen vastaanottamiseen ja sen myötä hyvään kotoutumiseen.

5 PROSESSIN KULKU

Opinnäytetyön aiheen valinta perustui työelämän tarpeeseen ja aiheen ajankohtaisuuteen vallitsevan maailmantilanteen ja lisääntyvän muuttoliikkeen vuoksi. Aihe opinnäytetyöhön saatiin Siikalatvan kunnalta keväällä 2022. Siikalatvan kunnan viimeisin kotouttamisohjelma on vanhentunut vuonna 2012, joten työlle oli suuri tarve. Aiheesta tehtiin alustava opinnäytetyösuunnitelma, jonka Siikalatvan kunnan kotouttamisyhteyshenkilö ja hallintojohtaja hyväksyivät ennen työn aloittamista toukokuussa 2022.

5.1 Suunnittelu

Työn suunnittelu aloitettiin kotoutumista käsitteleviin aineistoihin perehtymisellä kesällä 2022. Aihe oli opinnäytetyön tekijöille uusi, joten perehtymiseen varattiin aikaa syyskuuhun 2022 saakka. Työn toiminnallisen osuuden suunnittelemiseksi ja aloittamiseksi järjestettiin aloituspalaveri Siikalatvan kunnan kotouttamisyhteyshenkilön ja hallintojohtajan kanssa 18.10.2022. Palaverin tarkoituksena oli esitellä työtä ohjaavan Elävän kotouttamisohjelman perusteet (Kotoutuminen.fi 2022) sekä kuulla kunnan toiveita ja näkemyksiä uudesta kotouttamisohjelmasta, koottavan kotouttamistyöryhmän jäsenistä ja työryhmän palaverien toteutustavasta. Tulevat palaverit päätettiin järjestää Teams-tapaamisina, jotta kaikkien työryhmän jäsenten olisi mahdollisimman helppo osallistua niihin. Palaverissa sovittiin myös uuden kotouttamisohjelman teemoista, jotka nousivat kunnan strategiasta 2022–2025. Kotouttamisohjelmaa ohjaaviksi teemoiksi valittiin *osallisuus, turvallisuus ja hyvinvointi*.

Työn suunnittelussa oli alusta alkaen selvää, että ohjelmasta ei haluta turhaa tekstiä sisältävää kotouttamistoiminnan toimintakertomusta, jota kukaan ei lue, vaan uudesta kotouttamisohjelmasta tulisi selkeä, juuri Siikalatvan kunnan tarpeisiin sopiva työkalu kunnan kotouttamistoimenpiteiden asettamiselle ja seuraamiselle. Työn tavoitteeksi asetettiin, että uusi kotouttamisohjelma olisi Siikalatvan graafisia ohjeistuksia noudattava asiakirja, jossa kotoutumista edistävät tavoitteet ja toimenpiteet ovat selkeästi taulukkomuodossa. Taulukkoon kirjataan Elävän kotouttamisohjelman perusteiden (Kotoutuminen.fi 2022) mukaisesti kohderyhmä, johon toiminta kohdistuu, tavoitteet, toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi, vastuutahot, aikataulutukset sekä mittarit ja seuranta.

Työn toteutukseen varasimme aikaa vuoden 2022 loppuun saakka. Tavoitteena oli, että ensimmäinen kotouttamisohjelmaversio lähetetään kotouttamistyöryhmälle lausuntokierrokselle 1.1.2023-15.1.2023. Lausuntokierroksen jälkeen tarvittaville korjauksille varasimme aikaa tammikuun 2023 loppuun saakka, jolloin valmis kotouttamisohjelma voitaisiin lähettää kunnan päätöksentekoon.

5.2 Työryhmän kokoaminen

Aloituspalaverissa 18.10.2022 kotouttamistyöryhmän jäseniksi valittiin Siikalatvan kunnasta: kotouttamisyhteyshenkilöksi nimetty kulttuurisihteeri, hallintojohtaja, hyvinvointipäällikkö, työllisyydestä vastaava sosiaalihoaja, virka-apulaisrehtori, varhaiskasvatuksen opettaja, johtava sosiaalityöntekijä sekä Haapaveden opiston maahanmuuttajakoulutuksen lehtori ja Jokihelmen opiston rehtori sekä opistosih-teeri.

Työskentelyn käynnistämiseksi kokosimme tiiviin mutta kattavan infopakettin, jossa oli tietoa työn tavoitteista, kotouttamisohjelmasta, Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman laadinnassa käytettävästä Elävän kotouttamisohjelman perusteet -ohjeistuksesta sekä kotouttamisohjelmaa ohjaavista teemoista. Infopakettin tarkoituksena oli toimia alustavana perehdytyksenä tulevalle työskentelylle. Infopakettia laatiessamme pyrimme pitämään sen mahdollisimman selkeänä ja johdonmukaisena, jotta infopakettin lukemalla jokainen työryhmän jäsen saisi aiheesta riittävät perustiedot, vaikka aihe ei olisi ennestään tuttu. Saatekirjeessä esittelimme itsemme ja oman roolimme työskentelyssä sekä kerroimme, mikä työryhmän tehtävä kotouttamisohjelman laadinnassa on. Lisäksi kerroimme yhteistyökumppaneiden osuudesta ja kerroimme tulevan työskentelyn tapahtuvan Teams-tapaamisten avulla, joita ennen työryhmän jäsenten toivottiin perehtyvän aiheeseen. Laadimme perehtymisen ja pohdinnan tueksi kaksi kysymystä, joihin toivoimme jokaisen pohtivan vastausta oman ammattialansa näkökulmasta. Kysymykset olivat: *Mitä kehittämistarpeita nousee esille? Millä toimenpiteillä näihin kehittämistarpeisiin voitaisiin vastata?* Infopaketti lähetettiin työryhmän jäsenille sekä kunnanjohtajalle sähköpostitse 4.11.2022.

5.3 Kotouttamisohjelman laatiminen

Infopakettin lähettämisen jälkeen lähetimme 14.11.2022 sähköpostitse työryhmälle muutaman ehdotuksen tulevien Teams-palavereiden ajankohdista, joihin he saivat ilmoittautua omien aikataulujensa puitteissa. Toiveena oli, että jokainen jäsen osallistuisi ainakin yhteen palaveriin, mutta halutessaan sai

osallistua useampaan. Ilmoittautumisten perusteella sovittiin kaksi Teams-palaveria: 30.11.2022 ja 9.12.2022. Työryhmältä toivottiin valmistautumista palaveriin tutustumalla ennakkoon jaettuun materiaaliin sekä pohtimalla vastauksia ennakkokysymyksiin.

Valmistauduimme ensimmäiseen Teams-palaveriin kokoamalla työtä ohjaavan Elävän kotouttamisohjelman perusteista (Kotoutuminen.fi 2022) tärkeimmät pääkohdat Word-tiedostoon, joka jaettiin palaverissa työryhmän nähtäväksi (LIITE 1). Materiaalin tarkoituksena oli toimia palavereiden runkona. Kysymysten ja pohdittavien asioiden lisäksi lisäsimme nähtäväksi esimerkkitaulukon, joka auttaa hahmottamaan tulevan kotouttamisohjelman ideaa (KUVIO 3).

Teema						
Kohderyhmä	Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho	Resurssit	Aikataulutus	Mittarit ja seuranta

Teema						
Kohderyhmä	Tavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho	Resurssit	Aikataulutus	Mittarit ja seuranta

KUVIO 3. Kotouttamisohjelman esimerkkitaulukko.

Ensimmäiseen Teams-palaveriin 30.11.2022 osallistuivat lisäksi kotouttamisyhteyshenkilönä toimiva kulttuurisihteeri, työllisyyspalveluista vastaava sosiaaliohjaaja, Haapaveden opiston rehtori sekä Jokihelmen opistosta lehtori ja opistos sihteeri. Esittelykierroksen yhteydessä sekä Haapaveden opistolta että Jokihelmen opistolta esiteltiin kurssitarjontaa sekä yhteistyömahdollisuuksia, ja Siikalatvan kunnan työntekijät pohtivat kunkin hallinnonalan näkökulmaa ja osuutta kotouttamisessa ja kotoutumisen edistämässä. Kävimme läpi kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin haasteita ja sitä tukevia voimavaroja

sekä osallisuuden edistämistä Siikalatvalla. Keskustelua syntyi yleisesti ottaen kuntien tarpeesta resursoida kotouttamistyöhön sekä siitä, että kuntien vastuu maahanmuuttajan kotoutumispalveluiden tarjoamisen jälkeen ei lopu, vaan maahanmuuttajasta tulee kuntalainen, josta kunta on yhtä lailla vastuussa kuin kaikista muistakin kunnan asukkaista. Kehittämiskohteina nähtiin erityisesti osallisuuden lisääminen esimerkiksi kunnan internet-sivujen kääntämisellä englanniksi ja tekemällä selkeä ohjeistus henkilökunnalle tulkkipalveluiden käytöstä.

Ensimmäisessä palaverissa yksi työryhmän jäsen toivoi, että tyhjä taulukkopohja jaettaisiin työryhmälle sähköpostitse, jotta sitä voisi täyttää jokainen ajatuksen kanssa omien aikataulujen puitteissa. Taulukon tarkoituksena oli kerätä työryhmän näkökulmia kehitettävistä asioista ja pohdintaa mahdollisista kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja tavoitteista. Toiveena oli konkreettiset, pieniin osiin pilkotut tavoitteet, joita on helppo ryhtyä toteuttamaan. Taulukon täyttämisen avuksi ja tavoitteiden rajaamiseksi esitimme kysymyksen: *mikä Siikalatvan kunnassa on paremmin kotouttamisen näkökulmasta vuonna 2025?* Taulukon tavoitteita pohjustivat valitut teemat: osallisuus, turvallisuus ja hyvinvointi. Lähetimme taulukon ehdotuksen mukaisesti työryhmän täytettäväksi heti ensimmäisen palaverin jälkeen.

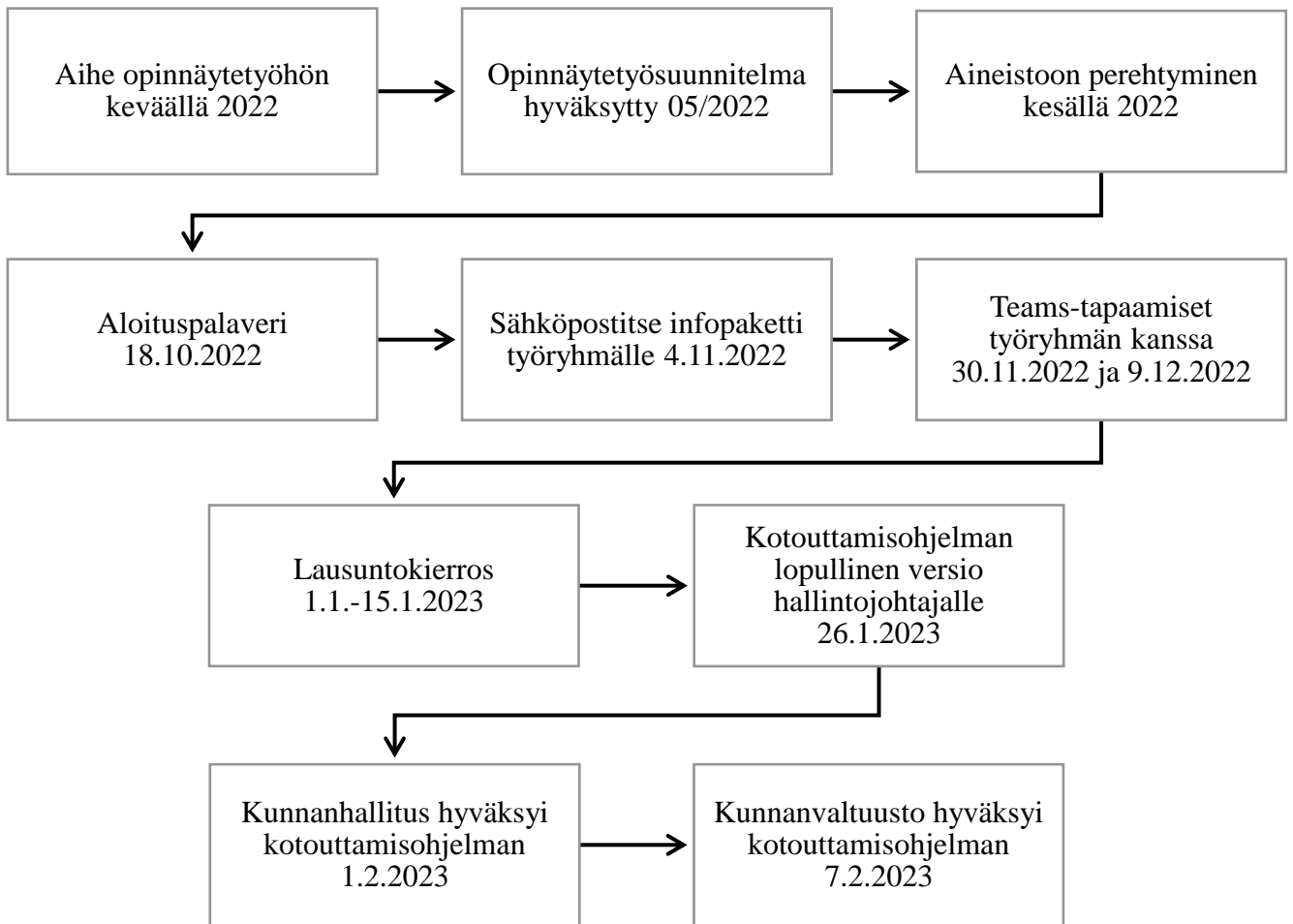
Toiseen Teams-palaveriin 9.12.2022 osallistuivat lisäksi kotouttamisyhteyshenkilönä toimiva kulttuurisihteeri, hallintojohtaja, hyvinvointipäällikkö, virka-apulaisrehtori, johtava sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatuksen opettaja. Palaverissa pystyimme hyödyntämään taulukkoa ja siihen jo kirjattuja tavoitteita ja toimenpiteitä. Keskustelua syntyi hyvinvoinnin edistämisestä, tulevan kotouttamisohjelman tavoitteiden toteutumisen seurannasta, varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa esiintyvistä kotoutumisen tarpeista sekä kuntalaisten oikeudesta tasavertaisiin palveluihin. Myös selkeän palvelupolun puute ja yritysysteistyön lisääminen nähtiin tärkeinä kehittämiskohteina. Yhteinen, molemmissa palavereissa ilmi tullut kehittämissuositus oli henkilökunnan kouluttaminen ja selkeä työnjako kotouttamista koskevissa asioissa.

Taulukon täydentämiseen annoimme työryhmän jäsenille aikaa 23.12.2022 saakka, minkä jälkeen aloimme laatimaan ensimmäistä kotouttamisohjelmaversiota Siikalatvan graafisten ohjeiden mukaisesti. Kotouttamisohjelman luonnostelussa hyödynnettiin Teams-palavereissa ilmi tulleita asioita ja palavereiden aikana tehtyjä muistiinpanoja sekä täydennettyä kotouttamisohjelmataulukkoa. Ensimmäinen kotouttamisohjelmaversio lähetettiin työryhmälle kommentoitavaksi 1.1.2023. Työryhmälle annettiin aikaa lukea ja esittää mahdollisia korjausehdotuksia kotouttamisohjelmaan 15.1.2023 asti. Lausuntokierroksen aikana tulleiden kommenttien perusteilla teimme vielä muutamia parannuksia.

Korjausten jälkeen sovimme tapaamisen 26.1.2023 kotouttamisyhteys henkilön kanssa, jossa kävimme yhdessä läpi viimeistellyn kotouttamisohjelmaversioon. Kotouttamisyhteys henkilön hyväksynnän jälkeen valmis kotouttamisohjelma lähetettiin hallintojohtajalle, joka vei ohjelman kunnan päätöksentekoon.

5.4 Kotouttamisohjelman hyväksyminen

Valmis kotouttamisohjelmaehdotus (LIITE 2) hyväksyttiin Siikalatvan kunnanhallituksen kokouksessa 1.2.2023. Kunnanhallituksen vastuulla on esimerkiksi kunnan hallinto ja taloudenhoito sekä valtuuston päätösten valmistelu, täytäntöönpano ja laillisuuden valvonta (Kuntalaki 10.4.2015/410, 39 §). Hallitus esitti kotouttamisohjelman hyväksyttäväksi kunnanvaltuustolle, joka hyväksyi kotouttamisohjelman 7.2.2023. Kunnanvaltuuston vastuulla on kunnan toiminta ja talous, sekä kunnan päätösvalan käyttäminen (Kuntalaki 10.4.2015/410, 14 §). Seuraavalla sivulla on nähtävissä kotouttamisohjelman koko laatimisprosessi tiivistetysti (KUVIO 4). Valmis kotouttamisohjelma julkaistiin Siikalatvan kunnan internetsivuilla (Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma 2023–2025) helmikuussa 2023.

KUVIO 4. Kotouttamisohjelman laatimisprosessi.

5.5 Työryhmän palaute kotouttamisohjelmasta

Laadimme Siikalatvan kunnalle kotouttamisohjelman yhteistyössä ohjelmaa varten perustetun kotouttamistyöryhmän kanssa. Kunnanvaltuuston hyväksytyä kotouttamisohjelman pyysimme kotouttamistyöryhmältä vapaamuotoista palautetta sekä kotouttamisohjelmasta että tekoprosessista. Palautetta annettiin etukäteen jaetusta, itsenäisesti perehdyttävästä materiaalista sekä Teams-palavereista:

Mielestäni tutustuttava materiaali oli sopivan laajuinen ja helposti käsillä.

—etäpalaverin alkuun olisi toivonut jonkinlaista ”aiheeseen herättelyä” tms., jotta palaverin olisi saanut keskustelunomaisemmaksi.

Mielestäni oli hyvä, että palaverissa avattiin taulukon täyttämisen ohjeita.

Yhteispalavereissa oli kutsuttuina oikeat henkilöt, ja kotouttamisohjelman valmistelutyö oli jaoteltu sopiviin osiin sekä aihepiireihin.

Teams-tapaamisten osalta palaute oli rakentavaa. Jatkossa vastaavanlaisten etäpalavereiden järjestäminen on helpompaa. Kotouttamisohjelmaan sisällytetyt tavoitteet ja toimenpiteet aiheuttavat ymmärrettävästi pohdintaa. Tavoitteita on useita, joista osa on helpommin toteutettavissa, kun taas osa vaatii moniammatillista yhteistyötä. Yksi palautteista koski nimenomaan Siikalatvan kunnan vastuulla olevia tavoitteita:

Jännityksellä jään odottamaan, toteutuvatko tähän ohjelmaan kirjatut tavoitteet kunnassamme. Vähän jäi sellainen olo, että jäävätkö nämä asiat vain ”vellomaan”, kun tiettyä henkilöä tavoitteen toteuttamiseen ei nimetty.

Palautteen mukaisesti tavoitteiden toteuttamiseen ei nimetty kotouttamisohjelmassa tiettyjä henkilöitä, vaan vastuussa oleva toteuttajataho, kuten Siikalatvan kunta. Vastuutaho nimeää tarvittaessa henkilön/henkilöt tavoitteen toteuttamiseksi. Kokonaisuudesta sekä valmiista kotouttamisohjelmasta saatu palaute oli hyvää:

Kaiken kaikkiaan mielenkiintoinen prokkis ja kiva kun sai olla mukana!

Luin nyt oikein ajatuksen kanssa kotouttamisohjelman ja sehän näyttää selkeältä ja toimivalta. Taulukointi tulee helpottamaan seurantaa jatkossa.

-- arvostin konkretiaa ja tavoitteellisuutta suunnitelman sisällöissä sekä ohjelman kytkemistä kuntastrategiaan, mikä toivottavasti sitouttaa puolin ja toisin.

Kotouttamisohjelma ei ole kuin kopio muista vastaavista, vaan juuri Siikalatvan kuntaan sopiva, ja asian ytimessä pitäytyvä.

Palautteissa tuotiin ilmi aiheen ajankohtaisuus sekä kotouttamisohjelman tarve:

Tämä aihe oli erittäin mielenkiintoinen ja -- ohjelma tarpeellinen tässä maailmantilanteessa.

Ohjelman laadinta tuli ”kreivin aikaan”, sillä juuri nyt pohdimme ELY-keskuksen kanssa sopimusta pakolaisten vastaanottamisesta ja siihen vaaditaan ensin kotouttamisohjelma esitettäväksi. Ja sehän meillä on nyt esittää.

Kaiken kaikkiaan palaute uudesta kotouttamisohjelmasta oli positiivista. Kotouttamisohjelma nähtiin tärkeänä ja tarpeellisena sekä juuri Siikalatvan kuntaan sopivana.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää onnistunutta kotoutumista Siikalatvalla laatimalla Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma vuosille 2023–2025. Kokosimme monialaisen työryhmän kotouttamisohjelman laatimista varten. Kotouttamisohjelman teko oli uutta lähes kaikille työryhmän jäsenille, mutta sujuvalla yhteistyöllä saavutimme tavoitteet. Laadimme erilaisen kotouttamisohjelman kuin Siikalatvalla on aiemmin ollut keskittyen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Kotouttamisohjelman ollessa hyväksyttävänä ensin kunnanhallituksessa, sitten kunnanvaltuustossa, valmistelijan päätösehdotuksessa oli esillä myös ohjausryhmän perustaminen kotouttamisohjelman seuranta ja arviointia varten laaditun kotouttamisohjelman mukaisesti. Seuranta ja arviointi on tärkeää kotouttamisohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta sekä apuna seuraavan kotouttamisohjelman laadinnassa.

Uuden kotouttamisohjelman tarpeellisuus näkyi konkreettisesti kevään aikana, kun 29.3.2023 Siikalatvan kunnanhallitus käsitteli Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen sopimusluonnoksen pakolaisten vastaanottamisesta ja kuntaan osoittamisesta. Kotoutumislain (1386/2010) luvun 6 mukaisten korvausten maksamisen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022a) edellytyksenä on ELY-keskuksen kanssa laadittu sopimus kuntaan osoittamisesta sekä kunnan kotouttamisohjelma. Siikalatvan kunnanvaltuusto käsittelee valmistelijan päätösehdotuksen 5.4.2023.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli tarkoituksenamme selvittää, miten Siikalatvan kunnan kotouttamispalveluita voisi kehittää asukasluvultaan pienen kunnan näkökulmasta. Lisäksi selvitimme aiemmat kotouttamispalvelut Siikalatvan kunnassa, lakiperusteiset vaatimukset kotouttamispalveluille sekä yhteistyömahdollisuudet kotouttamispalveluiden järjestämisessä.

Aikaisempina vuosina Siikalatvan kunta on tehnyt kotouttamisohjelman yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden Helmen sekä Pyhännän kunnan kanssa. Siikalatvan ulkoistaessa sosiaali- ja terveystieteiden palvelut Mehiläinen Terveystieteiden Oy:lle, yhteistyö sosiaali- ja terveystieteiden Helmen kanssa päättyi. Tämän muutoksen myötä myös kotouttamisyhteistyö päättyi. Jatkossa kunta voisi aloittaa yhteistyön uudelleen naapurikuntien kanssa, koska pienillä kunnilla on myös heikommat resurssit tarjota monipuolisia kotouttamispalveluja yksin. Kyseisessä Helmen alueen ja Pyhännän kunnan kotouttamisohjelmassa palveluissa on mainittu eri asumispalvelut Siikalatvan alueella sekä sosiaali- ja terveystieteiden palvelut sekä kou-

lutuspalvelut, joihin maahanmuuttajalla on yhtäläinen oikeus kuin muillakin asukkailla. Suoraan maahanmuuttajalle kohdennettuja palveluita olivat suomen kielen koulutuksen järjestäminen lähikunnissa sekä tulkkipalvelun mahdollisuus.

Osana kotoutumista edistäviä palveluita ja toimenpiteitä laki kotoutumisen edistämisestä säättää, että maahanmuuttajalle annetaan tietoa siitä, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Maahanmuuttajalle tulee lain mukaan antaa tietoa palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä (30.12.2010/1386, 7 §). Lisäksi maahanmuuttajien kotoutumista on tuettava erilaisilla toimenpiteillä ja palveluilla, kuten tarjoamalla esimerkiksi suomen tai ruotsin kielen opetusta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023b). Lakisääteisesti maahanmuuttajalle tulee tehdä alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma. Kunnan on pidettävä huolta palveluidensa soveltuvuudesta myös maahanmuuttajille. Palvelut ja toimenpiteet järjestetään kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti. Toimenpiteet ja palvelut voidaan järjestää myös kuntien välisenä yhteistyönä. Kunnan tulee huolehtia oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotoutumisessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386, 30 §.)

Yhteistyömahdollisuuksina tulevaisuudessakin nähdään Haapaveden opiston ja Jokihelmen opiston koulutus- ja kurssitarjonnat. Haapaveden opiston maahanmuuttajaopiskelijoiden työharjoittelupaikkoja Siikalatvan alueen varhaiskasvatuksessa tulisi kartoittaa. Kuten yhtenä tavoitteenakin kotouttamisohjelmassa on, jatkossa kannattaa panostaa järjestöyhteistyöhön, jolloin kunta saa mahdollisesti lisäresursseja kotouttamiseen ja kotoutumiseen liittyvissä toimenpiteissä.

6.1 Eettisyys ja tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyön tekemisestä laadittiin kirjallinen sopimus työn tilaajan, tutkijoiden ja Centria-ammattikorkeakoulun kanssa. Sopimuksia tehtiin kolme: yksi jokaiselle taholle. Tutkimuksen aihe on hyödyllinen sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta. Se lisää kansalaisten hyvinvointia ja edistää maahanmuuttajien integroitumista yhteiskuntaan. Kotouttamisohjelma on lakisääteinen asiakirja, joten sen laatiminen on eettisesti perusteltua.

Me opinnäytetyön tekijöinä sitouduimme koko prosessin ajan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2022), tutkimuseettisiä ohjeita sekä Centria-ammattikorkeakoulun eettisiä ohjeistuksia. Toimimme rehellisesti, vastuuntuntoisesti ja huolellisesti. Tutkijoina huomioimme ja kunnioitimme

muiden tekemää työtä. Aineiston luotettavuutta lisää tutkimuksessa käytettyjen lähteiden perustuminen julkisiin ja lakisääteisiin asiakirjoihin. Koska opinnäytetyön tekijöitä oli kolme, ei aineiston kerääminen ja tulkinta jäänyt vain yhden tutkijan varaan. Kotouttamisohjelma tehtiin yhteistyössä kotouttamistyöryhmän kanssa, jolloin prosessin kulku ja tavoitteet eivät olleet pelkästään tutkijoiden näkemysten varassa.

Opinnäytetyöprosessin aikana ei kerätty salassa pidettävää tai arkaluontoista dataa, mikä lisää tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimuksessa syntynyt materiaali, eli Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma on julkinen asiakirja, joka julkaistaan Theseuksessa opinnäytetyön lisäksi. Kotouttamisohjelman oikeudet siirtyvät työn tilaajalle eli Siikalatvan kunnalle.

6.2 Jatkotutkimusehdotukset

Jatkotutkimusehdotuksena tälle opinnäytetyölle on Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman päivittäminen sen ollessa ajankohtaista vuonna 2025. Hyvinvointialueiden, kotouttamislain uudistuksen (HE 208/2022 vp) ja julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden (Valtioneuvosto 2022) uudistuksen tullessa voimaan on kotouttamisohjelmakin tarkistettava ja päivitettävä vastaamaan uusia lakeja ja toimintamalleja. Kotouttamisohjelman päivittämisen yhteydessä myös vaikuttavuuden arviointi on ajankohtainen ja suositeltavaa.

Vaikuttavuuden arvioinnissa tarkastellaan tehtyjen toimien vaikutusta tavoiteltuun päämäärään. Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelmassa painotetaan osallisuutta, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kotouttamisohjelmassa on määritetty tavoitteita ja toimenpiteitä niin maahanmuuttajien kotoutumiseen kuin myös kunnan henkilöstön kotouttamisosaamiseen. Näiden lisäksi tavoitteeksi on asetettu esimerkiksi yhteistyö eri järjestöjen ja opistojen kanssa. Kun lähtötilanne on tiedossa, vaikuttavuuden arviointi kotouttamisohjelmakauden päätyttyä on mahdollista. Tämänkaltaisella vaikuttavuuden arvioinnilla (lähtötilanne vs. tilanne toimenpiteiden jälkeen) ei pystytä erittelemään muiden asiaan vaikuttavien tekijöiden osuutta. Tällaisen erittelyn mahdollistaisi ainoastaan verokkiryhmä, joka ei ole ollut osallisena tehtyihin toimenpiteisiin. Pienellä paikkakunnalla tämä on kuitenkin mahdotonta. Niin kotoutumisen kentällä kuin muussakin julkisessa hallinnossa, vaikuttavuuden luotettava osoittaminen on haasteellista. Arvioinnilla voidaan kuitenkin kerätä tietoa, josta on hyötyä toimivien toimenpiteiden ja palvelujen kehittämisessä. (Saukkonen 2020, 214–218.)

6.3 Arviointi

Haastavaa opinnäytetyössä oli kotouttamisohjelmaan vaikuttavan sisällön rajaaminen. Juuri ennen kotouttamisohjelman valmistumista hyvinvointialueet aloittivat toimintansa. Suuria muutoksia on tiedossa kotoutumislain uudistuessa, samoin lakiuudistus julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden kunnille siirtymisestä tulee näkymään maahanmuuttajien työllistymistä koskevissa asioissa. Täytyi kyetä rajaamaan, mitä ja kuinka paljon kotouttamisohjelmaan näistä edellä mainituista asioista sisällyttää. Koska kotouttamisohjelma tulee tarkistaa vähintään kerran neljässä vuodessa, laaditaan kotouttamisohjelma usein neljälle vuodelle. Kotoutumislain uudistuksen tullessa voimaan vuoden 2025 alusta, on kotouttamisohjelma joka tapauksessa tarkistettava ja päivitettävä viimeistään tuolloin. Todennäköisesti päivitettävää on paljon. Toivottavaa on, että kotouttamisohjelmassa luetelluista tavoitteista ja toimenpiteistä suurin osa on toteutunut viimeistään ennen kotouttamisohjelman päivittämistä. Samasta syystä opinnäytetyön lähteinä käytettiin enimmäkseen internetsivustoja. Muutokset niin hyvinvointialueiden kuin lakien suhteen on ajantasaisesti löydettävissä eri sivustoilta. Sivustoja selatessa tulee jatkuvasti olla tarkkana sivuston oikeellisuudesta ja eettisyydestä.

Opinnäytetyön raporttiosuutta teimme sekä itsenäisesti että Teams-etäyhteyden välityksellä. Kiireisen arjen yhteensovittaminen kolmen hengen kesken voi olla haastavaa, joten nykyaikainen etäyhteyksin pidettävä malli sopi meille erittäin hyvin. Jaettuun Word-tiedostoon sai kätevästi lisättyä kommentteja ja puhelimitse viestittely oli aktiivista raporttia koostaessa. Työskentely koko opinnäytetyöprosessin läpi oli mielestämme sujuvaa ja pysyimme asettamissamme aikatauluissa. Lisäksi työnjako oli tasapuolinen ja jokaisen työpanos oli yhtä suuri.

Yhteistyö kotouttamistyöryhmän kanssa oli onnistunutta ja kotouttamisohjelman laatimisprosessi sujui lähes alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Muutamia muutoksia aikatauluihin tuli ymmärrettävästi kaikkien työryhmän jäsenten aikataulujen sovittamisessa, sillä projektin toiminnallinen osuus alkoi lokakuussa 2022, jolloin usean kalenterit olivat jo melko täynnä. Sillä perusteella olisikin kannattanut aloittaa työskentely jo aiemmin, vaikka aikatauluissa silti pysyttiinkin. Teams-palaverit työryhmän kesken helpottivat aikataulujen sovittamista ja tapaamisiin osallistumista, vaikka varoitusajaksi oli suhteellisen lyhyt. Mielestämme projekti oli kuitenkin kokonaisuudessaan erittäin onnistunut ja valmis kotouttamisohjelma suunnitelmien mukainen. Saimme myös kotouttamistyöryhmältä kiitosta hyvin onnistuneesta työstä:

Kiitos siitä teille kolmelle tomeralle opiskelijalle! Hoiditte työn hienosti.

Opinnäytetyön tekijät organisoivat Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelman valmistelutyön ammattimaisesti. Yhteydenpito heidän kanssaan oli sujuvaa, ja työ eteni loogisesti.

Opiskelijat toivat esiin omia ajatuksiaan, ja tuoretta tietoa aihepiiristä.

Kotouttamisohjelman laadinnassa opiskelijoiden osuus oli merkittävä. Työ eteni määrätietoisesti ja laadukkaasti. Opiskelijoiden osaaminen työssä oli kiitettävää.

Positiivinen palaute antaa jatkoa ajatellen itsevarmuutta vastaavanlaisten projektien kanssa. Näin opiskelijoiden näkökulmasta tieto siitä, että opinnäytetyön tuotos tulee todella tarpeeseen ja käyttöön, on palkitsevaa.

LÄHTEET

EV 335/2022 vp. *Eduskunnan vastaus*. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Documents/EV_335+2022.pdf. Viitattu 26.3.2023.

HE 208/2022 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi*. Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_208+2022.pdf. Viitattu 12.3.2023.

Heckmann, F. 2005. *Integration and integration polices: IMISCOE network feasibility study*. Bamberg: European Forum for Migration Studies. Saatavissa: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/19295>. Viitattu 30.3.2023.

Hyökki, L. 2020. Sosiokulttuurisen tiedon ja tunnustuksen rooli kaksisuuntaisessa kotoutumisessa: Esimerkkinä musliminaisten pähviivin käyttö. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A & Kaihovaara, A. (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 5.4.2023.

Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A & Kaihovaara, A. (toim.). 2020. *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.3.2023.

Kempas, K., Forss, H. & Kemppinen, I. 2023. *Nämä kunnat tarvitsevat eniten maahanmuuttajia – katso oman kuntasi tilanne*. Yle. Saatavissa: <https://yle.fi/a/74-20022080>. Viitattu 26.3.2023.

Kotoutuminen.fi. 2022. *Elävän kotouttamisohjelman perusteet – kuinka päästä tuloksiin?* Internet-lähde. Saatavissa: https://kotoutuminen.fi/documents/3464316/4201921/EI%C3%A4v%C3%A4n+kotouttamisohjelman+perusteet_touko2016.pdf/752dfc69-bad2-4edf-ba4f-b76406385a1b/EI%C3%A4v%C3%A4n+kotouttamisohjelman+perusteet_touko2016.pdf.pdf. Viitattu 17.10.2022.

Kotoutumisen osaamiskeskus. *Kunnan kotouttamisohjelma*. Internet-lähde. Saatavissa: <https://kotoutuminen.fi/kunnan-kotouttamisohjelma>. Viitattu 10.4.2022.

Kuntalaki. 10.4.2015/410. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410#>. Viitattu 20.3.2023.

Kumppanuusohjelma. 2023. Kotoutumisen osaamiskeskus. Saatavissa: <https://kotoutuminen.fi/kumppanuusohjelma>. Viitattu 18.3.2023.

Könönen, J. & Himanen, M. 2020. Maahanmuuton sääntelyn ja etnisen syrjinnän yhteydet maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan. Teoksessa Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A & Kaihovaara, A. (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkai-

sut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_oppaat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 18.3.2023.

Laki kotoutumisen edistämisestä. 30.12.2010/1386. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#a1386-2010>. Viitattu 10.4.2022.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. 17.6.2011/746. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>. Viitattu 10.3.2023

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue. *Maahanmuuttajat.* Saatavissa: <https://pohde.fi/palvelukokonaisuus/maahanmuuttajat/>. Viitattu 22.3.2023.

Saukkonen, P. 2020. *Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet.* Helsinki: Gaudeamus Oy.

Siikalatvan kunnan kotouttamisohjelma 2023–2025. Saatavissa: <https://siikalatvad10.oncloudos.com/kokous/2023122-11-6223.PDF>. Viitattu 1.4.2023.

Siikalatvan kuntastrategia. 2022. Saatavissa: <https://siikalatva.fi/wp-content/uploads/2022/04/Siikalatvan-strategia060422.pdf>. Viitattu 18.10.2022.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Helmen alueen ja Pyhännän kuntien kotouttamisohjelma. 2012. Saatavissa: <https://kotoutuminen.fi/documents/3464316/4296850/helmen-alueen-ja-pyhannan-kuntien-kotouttamisohjelma.pdf/f1d7e89f-7670-42f1-a878-533e90063d63>. Viitattu 27.4.2022.

Suomen virallinen tilasto. 2023a. *Väestö syntyperän ja taustamaan mukaan 1990–2021.* Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: https://vertinet2.stat.fi/verti/graph/Graphserver.aspx?ifile=quicktables/Maahanmuuttajat/tausta_1&lang=3&rind=3&gskey=2&mimetype=htm. Viitattu 12.3.2023.

Suomen virallinen tilasto. 2023b. *Väestön ennakkotilasto.* Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl7riu7w5epo10cw3xudusczo>. Viitattu 12.3.2023.

Suomen virallinen tilasto. 2023c. *Kuntien avainluvut.* Saatavissa: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=791&year=2021>. Viitattu 18.3.2023.

Suomen virallinen tilasto. 2023d. *Maahanmuuttajataustaisten määrät ja osuudet alueittain, 1990–2021.* Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vu.px/table/tableViewLayout1/. Viitattu 12.3.2023.

Suomen virallinen tilasto. 2023e. *Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto.* Pohjois-Pohjanmaan Työllisyyskatsaus, helmikuu 2023. Oulu: Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus. Saatavissa: https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat-12/Pdf/Tkat_fi.pdf. Viitattu 31.3.2023.

TENK. 2022. *Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö.* Internet-lähde. Saatavissa: <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>. Viitattu 27.4.2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. *Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja*. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%cc%88SIKIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 5.4.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022a. *Selvitys kuntien kotouttamisohjelmista*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2022:12. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163831/TEM_2022_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.3.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022b. *Työ- ja elinkeinoministeriön ohje kotoutumisen edistämisestä 1.1.2023 alkaen*. Saatavissa: https://tem.fi/documents/1410877/47436884/TEM_Ohje+kotoutumisen+edist%C3%A4misest%C3%A4+1.1.2023+alkaen.pdf/29a02333-4360-023c-7358-52c59de25283/TEM_Ohje+kotoutumisen+edist%C3%A4misest%C3%A4+1.1.2023+alkaen.pdf?t=1671694497212. Viitattu 25.3.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2023a. *Kotoutumista edistävä politiikka edistää maahanmuuttajien osallisuutta*. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://tem.fi/kotouttamispolitiikka>. Viitattu 18.3.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2023b. *Kotoutumislain tavoitteena on kaikkien yhdenvertaisuus*. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://tem.fi/lainsaadanto-ja-ohjeistus>. Viitattu 1.4.2023.

Työmarkkinatori. 2023. *TE24, KOTO24, KEHA24 – kolme mittavaa uudistusta*. Saatavissa: <https://tyomarkkinatori.fi/uudistukset2024>. Viitattu 1.4.2023.

Ulkomaalaislaki. 30.4.2004/301. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>. Viitattu 10.3.2023.

Valtioneuvosto. 2022. *TE-palvelut 2024*. Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/92212702/TEPA24+-+pääviestit+ja+kuvitus.pdf/5e899b3f-2311-be7a-8178-a19ab2ddeed2/TEPA24+-+pääviestit+ja+kuvitus.pdf?t=1656329516628>. Viitattu 26.3.2023.

Valtioneuvosto. 2023a. *Ukrainasta paenneiden kotikuntaan siirtyminen alkaa – kuntien ja hyvinvointialueiden rooli palveluissa kasvaa*. Tiedote. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/ukrainasta-paenneiden-kotikuntaan-siirtyminen-alkaa-kuntien-ja-hyvinvointialueiden-rooli-palveluissa-kasvaa>. Viitattu 12.3.2023.

Valtioneuvosto. 2023b. *Hallituksen esitys laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi*. Säädösvalmistelu. TEM100:00/2019. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=TEM100:00/2019>. Viitattu 26.3.2023.

Valtioneuvosto. 2021. *Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:62. Helsinki: työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163237/VN_2021_62.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 12.3.2023.

1. Millaisia teemoja kuntastrategiasta tai muista kunnan ohjelmista olisi otettava huomioon kunnan kotouttamisohjelmassa?

- *Kotouttamisohjelma ei ole kunnan kotoutumisen toimintakertomus, eikä myöskään ohjeistus työntekijälle.* Kunnassa jo toimivat perusasiat eivät kaipa kertausta. Esim. mikäli valmistava opetus tai suomi toisena kielenä -opetus toimivat, ei asiaa tarvitse selostaa kotouttamisohjelmassa. Teema otetaan kotouttamisohjelmaan ainoastaan, mikäli se kaipa merkittävää kehittämistä ja erityisesti poikkihallinnollista ja sektorien välistä huomiota.

2. Kotouttamisohjelmassa tulee teemojen edistämiseksi nostaa esiin seuraavat asiat:

- Teeman perustelu: miksi juuri kyseinen teema on keskeinen kyseisen toimikauden kotouttamisohjelmassa?
- Mikä on teeman kohderyhmä? Keihin toiminta kohdistuu? Huomaa, että prosesseja tehostettaessa voi olla ensi- ja toissijaisia kohderyhmiä: esim. viranomaisten yhteistoiminnan tehostaminen tietyllä tavalla tietyssä asiassa hyödyttää tiettyä maahanmuuttajaryhmää.
- Millaiseen tavoitteeseen kyseisellä teema-alueella pyritään? Mikä on paremmin toimikauden lopussa?
- Millä toimenpiteillä edistetään teema-aluetta?
- Mikä vastuutaho vastaa teema-alueen edistämisestä? Esim. virasto, osasto jne.
- Millaisia resursseja teema-alueen edistämiseksi on olemassa? Jos resursseja ei ole korvamerkitty, mistä niitä aiotaan hakea? (Aikaresurssit ja eurot.)
- Miten tavoitteita tukevat toimenpiteet aikataulutetaan?
- Miten tavoitteeseen pääsyä mitataan?
- Miten ja missä teema-aluetta – ja myöhemmin tavoitteen toteutumista – seurataan?

3. Kotouttamisohjelmadokumentin tuottaminen

- Tiiviimmillään kunkin kohdan tulisi sisältää kohdassa 4 kuvatut asiat, ts. kohderyhmä, tavoitteet, toimenpiteet, vastuutaho, resurssit, aikataulutus, mittarit ja seuranta.
- Dokumentti tehdään valmiiksi joulukuun loppuun mennessä. Lausuntokierros valmiista kotouttamisohjelmadokumentista 1.1.2023-15.1.2023. Dokumentin valmistuminen **viimeistään 31.1.2023.**

4. Seuranta

- Seuranta on hyvä kytkeä kotouttamisohjelman laadinnan prosessiin. Ketkä seuraavat ja miten ylipäätään seurataan tavoitteiden toteutumista? Miten kunnassa laajemmin seurataan strategisten asioiden toteutumista virkamiestasolla ja toisaalta poliittisessa prosessissa?

Siikalatva

Suomen keskipisteessä

SIIKALATVAN KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA 2023–2025

SISÄLLYSLUETTELO

KOTOUTTAMISOHJELMAN TAUSTAA.....	1
KOTOUTTAMISOHJELMAN TEEMAT.....	3
OSALLISUUS.....	4
TURVALLISUUS	5
HYVINVOINTI	6
KOTOUTTAMISOHJELMAN TAVOITTEET	7
TAVOITTEET JA TOIMENPITEET.....	8
LÄHTEET	11
KÄSITTEET	